

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาในรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องราวและแบบแผนทางศิลปะสถาปัตยกรรมของเจดีย์ช้างล้อมที่ปรากฏอยู่ตามเมืองต่างๆ ของประเทศไทยจำนวนทั้งสิ้น ๒๕ แห่ง ได้แก่ เมืองสุโขทัย ๕ แห่ง เมืองศรีสัชนาลัย ๓ แห่ง เมืองกำแพงเพชร ๓ แห่ง เมืองพิษณุโลก ๑ แห่ง เมืองเชียงใหม่ ๕ แห่ง เวียงกุมกามในเขตจังหวัดเชียงใหม่ ๒ แห่ง เมืองเชียงแสน ๒ แห่ง เมืองน่าน ๑ แห่ง เมืองแพร่ ๑ แห่ง กรุงศรีอยุธยา ๑ แห่ง เมืองนครศรีธรรมราช ๑ แห่ง เมืองสทิงพระ ในเขตจังหวัดสงขลา ๑ แห่ง และเมืองสรี ในเขตจังหวัดชุมพร ๑ แห่ง

การศึกษาทำให้ได้ทราบว่า การปรากฏขึ้นของเจดีย์ช้างล้อมนั้นเป็นสัญลักษณ์เพื่อการประกาศตั้งมั่นของพระพุทธศาสนาในกายแลรวมแบบลังกาวงศ์ในดินแดนประเทศไทย และเป็นเครื่องหมายของสำนักพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์สายต่างๆ ที่แข่งขันกันเพื่อให้ได้รับการยอมรับยกย่องอยู่ในบ้านเมือง รูปแบบของเจดีย์ช้างล้อมนั้นจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์ในแต่ละสำนักที่แพร่หลายเข้ามา โดยพบว่ารูปแบบทางศิลปะสถาปัตยกรรมของเจดีย์ช้างล้อมมีอยู่ ๕ รูปแบบ คือ ๑. เจดีย์ช้างล้อมทรงกลมแบบลังกา ๒. เจดีย์ช้างล้อมทรงกลมแบบทรงสูง ๓. เจดีย์ทรงกลมตั้งอยู่บนฐานประทักษิณช้างล้อม ๔. เจดีย์ทรงปราสาทยอดเจดีย์อยู่บนฐานประทักษิณช้างล้อม ๕. เจดีย์ช้างล้อมแบบมีชัฏทิศ และการปรากฏขึ้นของเจดีย์ช้างล้อมมีระยะเวลาอยู่ ๓ ช่วง ซึ่งในแต่ละช่วงเวลานั้นจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์ที่เผยแพร่เข้ามาในดินแดนประเทศไทย ดังนี้

ช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๘ เป็นระยะแรกที่ปรากฏมีเจดีย์ช้างล้อมปรากฏขึ้นในดินแดนประเทศไทย คือ พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช การเกิดขึ้นของพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชจะเกี่ยวข้องกับการเผยแพร่เข้ามาของพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์เป็นครั้งแรกที่เมืองนครศรีธรรมราช

ช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๐ เป็นระยะที่พระพุทธศาสนาลังกาวงศ์เริ่มตั้งมั่นอยู่ในแคว้นสุโขทัย แคว้นล้านนาและกรุงศรีอยุธยา ได้ปรากฏมีเจดีย์ช้างล้อมเกิดขึ้นในระยะนี้เป็นจำนวนมากโดยแบ่งออกเป็น ๒ ช่วง คือ ในครั้งแรกของพุทธศตวรรษที่ ๒๐ มีจำนวน ๕ แห่ง ได้แก่ เจดีย์วัดช้างล้อม เจดีย์วัดสระศักดิ์ เจดีย์วัดช้างรอบ และเจดีย์ช้างล้อมบ้านไผ่สานที่เมืองสุโขทัย เจดีย์วัดช้างล้อม เมืองศรีสัชนาลัย พระธาตุเจดีย์วัดสวนดอก กับพระธาตุเจดีย์วัดพระสิงห์ ที่เมืองเชียงใหม่ พระธาตุเจดีย์วัดหลวง เมืองแพร่ เจดีย์วัดช้าง กรุงศรีอยุธยา และในช่วงครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ ๒๐ มีจำนวน ๘ แห่ง ได้แก่ เจดีย์วัดป่าแดงหลวงร้าง เมืองเชียงใหม่ เจดีย์รายช้างล้อมในวัดเจดีย์เจ็ดแถว เมืองศรีสัชนาลัย เจดีย์ช้างเผือกและเจดีย์วัดช้างที่เมืองกำแพงเพชร เจดีย์วัดอรุณญิก เมืองพิษณุโลก เจดีย์วัดป่าแดงหลวง(ร้าง)ที่เมืองเชียงใหม่ เจดีย์ช้างล้อมวัดหัตถาวาส และเจดีย์วัดมเหยงคณ์ที่กรุงศรีอยุธยา

การปรากฏขึ้นของเจดีย์ช้างล้อมในระยะนี้จะเกี่ยวข้องกับการเผยแพร่เข้ามาครั้งสำคัญ of พระพุทธศาสนาลังกาวงศ์อยู่ ๒ ครั้ง ครั้งแรกเป็นเรื่องราวของพระมหาเถรศรีศรัทธาราชจุฬามณีซึ่งได้เสด็จไปยังเกาะลังกาและนำพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์เข้ามาสู่แคว้นสุโขทัยในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๕ ครั้งที่สองเป็นเรื่องราวของพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์จากเมืองพันทที่มีพระภิกษุในกลุ่มพระอโนมทัสสีและพระศุมนเถระได้นำเข้ามาเผยแพร่ที่แคว้นสุโขทัย แคว้นล้านนา และกรุงศรีอยุธยาในตอนต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๐

ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๑ เป็นระยะเวลาที่พระพุทธศาสนาลังกาวงศ์อีกระลอกหนึ่งเผยแพร่เข้ามา คือพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์สายสีหลภายใต้การนำของพระมหาธรรมคัมภีร์ที่ได้เดินทางไปบวชแปลงและศึกษาธรรมวินัยที่เกาะลังกาในราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๒๐ เมื่อกลับมาได้นำพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์สายสีหลนี้มาเผยแพร่ที่กรุงศรีอยุธยา แคว้นสุโขทัย แคว้นล้านนา ซึ่งได้รับการอุปถัมภ์จากพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ในบ้านเมืองต่างๆ เป็นอย่างดี จึงมีผลทำให้เกิดเจดีย์ช้างล้อมขึ้นในช่วงเวลานี้ ๑๑ แห่ง ได้แก่ เจดีย์วัดนางพญา เมืองศรีสัชนาลัย เจดีย์วัดช้างรอบ เมืองกำแพงเพชร พระธาตุเจดีย์หลวง และพระธาตุเจดีย์เชียงมั่นที่เมืองเชียงใหม่ เจดีย์วัดหัวหนอง(ร้าง)และพระธาตุเจดีย์วัดช้างค้ำ ที่เวียงกุมกาม เจดีย์วัดช้างเผือกหรือวัดช้างค้ำ(ร้าง)และพระธาตุปูเข้าที่เมืองเชียงแสน พระธาตุเจดีย์วัดช้างค้ำที่เมืองน่าน พระบรมธาตุสวิ จังหวัดชุมพร และพระบรมธาตุวัดพะโคะ จังหวัดสงขลา

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำให้เห็นภาพรวมของพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์หลายๆ สำนักที่แพร่หลายเข้ามายังดินแดนประเทศไทย และแบบแผนทางศิลปะสถาปัตยกรรม ตลอดจนพัฒนาการของรูปแบบเจดีย์ที่ปรากฏขึ้นในระยะเวลาที่แตกต่างกัน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

Abstract

This research was a survey study aimed to explore details related to accounts and architectural styles of various Chedis surrounded by elephant decoration attractively located in all regions of Thailand. There exist 29 of them, 5 in Muang Sukhothai, 3 in Muang Sri Satchanalai, 3 in Muang Kamphangphet, 1 in Pitsanuloke, 5 in Muang Chaingmai, 2 in Wieng Khumkam of Chingmai Province, 2 in Muang Chiangsaen, 1 in Muang Nan, 1 in Muang Phrae, 3 in Krung Sri Ayudhaya, 1 in Muang Nakorn Sri Thammarad, 1 in Muang Sting Pra of Songkhla Province and 1 in Muang Sawee of Chumporn Province.

The study described that the style of Chedis surrounded by elephant decoration was one of the establishment symbols of the Sinhalese Nikaya Buddhism. The decorated styles related to each religious format of the Sinhalese Nikaya Buddhism in each era. In this regard, it is found that the style of elephant decoration includes 5 categories. They are –

- 1) Round shape Langa Chedi surrounded by elephant decoration.
- 2) Round shape Chedi surrounded by elephant decoration in higher level.
- 3) Round shape Chedi located on “Prataksin Groundwork” surrounded by elephant decoration.
- 4) Prasat Style Chedi located on “Prataksin Groundwork” surrounded by elephant decoration.
- 5) Chedi surrounded by elephant and directional arches decoration.

The appearance of these 5 styles of Chedi was customized into 3 different periods of time. Each period should have been associated with the account of the Sinhalese Nikaya Buddhism that distributed over Thailand as follows :-

18 th Century BC : It was the first time that this type of Chedi along with expansion of the the Sinhalese Nikaya Buddhism emerged into Thailand principally in Nakorn Sri Thamarad Province. The frist Chedi was named as “Pra Bharom Tad Chedi Nakorn Sri Thamarad”.

20 th Century BC : It was the certain era that the Sinhalese Nikaya Buddhism has been stably established in areas of Sukhothai, Lanna and Ayudhaya. All 17 Chedis surrounded by elephant decoration materialized in this century were classified into 2 periods of founding. The first half of 20th century comprised of 9 Chedis scattered around in the central and northern regions, namely Chedi Wat Chang Lom, Chedi Wat Sorasak, Chedi Wat Chang Rob,

Chedi Wat Chang Lom Ban Saiyad in Muang Sukhothai; Chedi Wat Chang Lom in Muang Sri Satchanalai; Pra Tad Chedi Wat Suan Dok and Pra Tad Chedi Wat Pra Singh in Muang Chiang Mai; Pra Tad Chedi Wat Luang in Muang Prae and Chedi Prathan Wat Chang in Krung Sri Ayudhaya. There existed 8 Chedis in the last half of the 20th century, namely Chedi Wat Pa Deang Luang in Chiangmai, Chedi Rai Chang Lom in Wat Chedi Jed Taew of Srichanalai, Chedi Chang Phuek and Chedi Wat Chang in Muang Kamphangphet; Chedi Prathan Wat Aranyick in Muang Pitsanulok; Chedi Wat Pa Daeng Luang in Chiang Mai; Chedi Chang Lom Wat Hasdawad and Chedi Prathan Wat Mahaeyong in Krung Sri Ayudhaya.

The emergence of these 15 Chedis should have been associated with the Sinhalese Nikaya Buddhism's spread out significantly twice during the 20th Century. The first dealt with the account of Pra Mahataen Sri Satha Racha Chulamunee who paid visit to the Langa Island and brought back with him the Sinhalese Nikaya Buddhism influence. This event came into sight during the connection of the 19th and 20th Centuries.

21th Century BC: It was the prosperous era of expansion the Sinhalese Nikaya Buddhism in the light of new approach as the so – called “Singhol” This was countrywide introduced by groups of monks from various cities led by Pra Maha Thamkhumpee who had studied the manuscripts in Langa Island during mid 20th Century. The efforts of introduction the the Sinhalese Nikaya Buddhism to communities in Ayudhaya, Sukhothai and Lanna territories was very well acceptable and finally became under patronage of the King and his royal family members. Of its substantial progress resulted in creating 11 more Chedis in style of elephant decoration, They are Chedi Prathan Wat Nang Phaya in Muang Sri Satchanalai, Chedi Wat Chang Rob in Muang Kamphangphet, Pra Tad Chedi Luang and Pra Tad Chedi Chiang Mun in Muang Chiang Mai, Chedi Prathan Wat Hua Nong and Chedi Prathan Wat Chang Kum in Wieng Khumkam, Chedi Wat Chang Phuek or Chang Kurn, Pra Tad Pu Kao in Muang Chiang Saen, Pra Tad Chedi Wat Chang Kum in Muang Nan, Pra Barom Tad Sawee in Chumporn Province and Pra Barom Tad Chedi Wat Pha Koa in Songkhla Province.

The study demonstrates understandable pictures of lengthy accounts of the Sinhalese Nikaya Buddhism from several different Buddhist ways of disseminating into the Kingdom of Thailand. It also makes available knowledge in areas of architectural styles and development in designs of Chedis came into sight in difference periods of time.